

Vihreän siirtymän maankäyttötarpeiden selvityksen tilannekatsaus

Maakuntahallitus 28.08.2023 § 105

Tiivistelmä

Maakuntahallitukselle esitetään päätettäväksi Vihreän siirtymän maankäyttötarpeet Uudellamaalla -projektin perustamista.

Ympäristöministeriö on myöntänyt Uudenmaan liitolle harkinnanvaraista valtionavustusta 70 000 euroa Vihreän siirtymän maankäyttötarpeet Uudellamaalla -selvityksen toteuttamiseen. Tavoitteena on tuottaa maakuntakaavatyöhön ja muuhun alueidenkäytön suunnitteluun ja kehittämiseen tietoa vihreän siirtymän hankkeiden maakunnallisista maankäyttötarpeista sekä hyvistä suunnittelukäytännöistä.

Selostus

Ympäristöministeriöllä oli keväällä 2023 avoinna kunnille ja maakuntien liitoille kohdennettu avustushaku, joka oli tarkoitettu vihreän siirtymän investointihankkeiden kaavoituksen, lupamenettelyiden ja niihin liittyvien selvitysten rahoittamiseen. Avustuksilla on tarkoitus edistää maakuntien liittojen ja kuntien riittäviin selvityksiin ja vuorovaikutukseen perustuvaa kaavoitusta ja lupamenettelyjä ja sitä kautta nopeuttaa vihreän siirtymän investointihankkeiden toteuttamista. Avustuksella edistetään vihreää siirtymää ja hallitusohjelman tavoitteita Suomen hiilineutraaliudesta vuonna 2035.

Uudenmaan liitto haki avustusta Vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeet Uudellamaalla -selvitykseen. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jonka avulla voidaan parhaalla tavalla huomioida vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeita maakuntakaavatyössä ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa sekä aluekehittämisessä.

Selvityksessä on kaksi osaa:

1. Selvittää vihreän siirtymän hankkeiden ylikunnallisia maankäyttötarpeita ja kartoittaa soveltuvia alueita maakuntatasolla
2. Uudellemaalle soveltuvien hyvien suunnittelukäytäntöjen ja esimerkkien löytäminen kansainvälisestä kontekstista ja muualta Suomesta

Ympäristöministeriö teki myönteisen avustuspäätöksen kesäkuussa 2023 liiton hakemuksen mukaisena.

Hankkeen hyväksyttävät kustannukset ovat enintään 100 000 euroa. Selvityksen toteutuneista kustannuksista korvataan enintään 70 000 euroa, mikä on 70 % hyväksyttävistä kustannuksista. Uudenmaan liitto osallistuu hankkeeseen 30 000 euron omarahoitusosuudella, joka muodostuu palkoista ja henkilöstösivukuluista. Projektin kesto on 1.9.2023-31.12.2024 (16 kk).

Projektin toteuttamiseen liittyvä selvitys on tarkoitus toteuttaa ostopalveluna ja myönnetty avustus tullaan käyttämään konsultin palkkioihin. Konsultin valintaprosessi toteutetaan kilpailutuksen kautta liiton hankintaohjeiden mukaisesti.

Asian tausta

Uudellamaalla on aloitettu voimassa olevien maakuntakaavojen tilannekuvan sekä täydennystarpeiden kartoitus. Maakuntakaavan ajantasaisuuden arvioinnin yhteydessä tarkastellaan myös maakuntakaavoissa osoitettujen merkintöjen ajantasaisuutta ja käyttökelpoisuutta vihreän siirtymän hankkeiden mahdollistamiseksi maakuntakaavalla. Vihreän siirtymän hankkeilla tarkoitetaan sellaisia hankkeita, jotka edistävät ekologisesti kestäväää taloutta ja kasvua ja perustuvat vähähiilisiin sekä kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuutta edistäviin ratkaisuihin.

Selvityksen kautta tulee arvioitavaksi se, onko aiemmin käytettyjä maakuntakaavamerkintöjä ja -määräyksiä tarpeellista päivittää, tai onko maakuntakaavaa päivitettävä muilta osin vastaamaan paremmin vihreän siirtymän hankkeiden tarpeita. Selvitys keskittyy ylikunnallista ohjausta ja maakuntakaavanratkaisuja edellyttäviin hankkeisiin.

Esittelijän päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää

- perustaa Vihreän siirtymän maankäyttötarpeet Uudellamaalla-projektin
- nimetä hankkeen vastuujohtajaksi aluesuunnittelun vastuualueen johtajan
- velvoittaa hankkeen noudattamaan Uudenmaan liiton voimassa olevaa projektiohjetta.

Asian käsittely:

Käsittelyn aikana esittelijä lisäsi pohjaehdotukseensa seuraavan virkkeen:

- että tarkempi projektisuunnitelma tuodaan hallituksen käsittelyyn 18.9. kokoukseen.

Muutoin pohjaehdotus pysyi muuttumattomana.

Päätös:

Maakuntahallitus päätti

- **perustaa Vihreän siirtymän maankäyttötarpeet Uudellamaalla-projektin**
- **nimetä hankkeen vastuujohtajaksi aluesuunnittelun vastuualueen johtajan**
- **velvoittaa hankkeen noudattamaan Uudenmaan liiton voimassa olevaa projektiohjetta**
- **että tarkempi projektisuunnitelma tuodaan hallituksen käsittelyyn 18.9. kokoukseen.**

Esittelijä:

Maakuntajohtajan varahenkilö Juha Eskelinen

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Paula Autioniemi
Asiantuntijat Ilona Mansikka, Tanja Lamminmäki

Tiivistelmä

Maakuntahallitukselle esitetään tiedoksi Vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeet Uudellamaalla -selvityksen projektisuunnitelma.

Projektisuunnitelmassa esitetään selvityksen tavoitteet, aikataulu ja työvaiheet, resurssit, kustannukset sekä viestintä ja yhteistyö. Projektin kesto on 1.9.2023-31.12.2024 (16 kk).

Selostus

Uudenmaan liitto haki avustusta Vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeet Uudellamaalla -selvitykseen. Ympäristöministeriö teki myönteisen avustuspäätöksen kesäkuussa 2023 liiton hakemuksen mukaisena.

Uudellamaalla on aloitettu voimassa olevien maakuntakaavojen tilannekuvan sekä täydennystarpeiden kartoitus, jota uusi selvitys palvelee. Avustuksen kohteena olevan selvityksen ensisijaisena tavoitteena on tuottaa tietoa, jonka avulla voisimme parhaalla tavalla huomioida vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeita maakuntakaavatyössä ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa sekä aluekehittämisessä. Selvityksen kautta tulee arvioitavaksi myös se, onko aiemmin käytettyjä maakuntakaavamerkintöjä ja -määräyksiä tarpeellista päivittää, ja onko maakuntakaavaa päivitettävä myös muilta osin vastaamaan paremmin vihreän siirtymän hankkeiden tarpeisiin. Selvitys keskittyy ylikunnallista ohjausta ja maakuntakaavan ratkaisuja edellyttäviin hankkeisiin.

Vihreää siirtymää tukevien hankkeiden tunnistaminen, sijoittumisalueiden ennakointi ja huomioon ottaminen maakuntakaavassa on yksi keskeinen tapa varmistaa, että seudullisesti ja jopa valtakunnallisesti merkittävillä hankkeilla on alueidenkäytölliset toteuttamisedellytykset. Selvityksellä voidaan myös tukea alueemme kuntien kaavoitusta ja sitä kautta edesauttaa vihreän siirtymän hankkeiden mahdollisimman sujuvaa toteutumista Uudellemaalle.

Hanke tukee osaltaan Uusimaa-ohjelman kolmea kärkitavoitetta: hiilineutraaliuden edistämistä, TKI-tavoitetta ja työllisyystavoitetta helpottaen ja nopeuttaen mahdollisten investointien sijoittumista. Selvityksen kautta voidaan tuottaa tärkeää tietopohjaa myös uuden maakuntaohjelman päivistytyöhön. On tärkeää, että alueidenkäytön suunnittelu tukee maakuntaohjelmaan kirjattuja vihreän siirtymän, älykkään erikoistumisen sekä ympäristöviisaan maakunnan tavoitteita.

Selvitys laaditaan aluesuunnittelun ja aluekehittämisen vastuualueiden yhteistyönä. Selvityksen ensisijainen tavoite on maakunta- ja kuntakaavoitusta palvelevan tiedon tuottaminen. Aluesuunnittelussa ja aluekehittämisessä selvitystyöhön kiinnitetään maakunnan eri osien maankäytön asiantuntijoita eri sektoreilta, ilmasto- sekä TKI-asiantuntijoita sekä aluesuunnittelun aluevastaavia. Aluesuunnittelussa on lisäksi tunnistettu sisäinen resurssi- ja osaamistarve liittyen vihreän, puhtaan siirtymän edistämiseen kaavoituksella ja aluesuunnittelulla, johon liittyen valmistellaan sekä lisäresurssien hankintaa että koulutusta.

Selvitystyötä seuraamaan ja sparraamaan **perustetaan** ulkopuolinen vihreän, puhtaan siirtymän yhteistyöryhmä, johon voidaan kutsua mm. alueen toimijoita ja kuntien edustajia maankäyttö-, energia- ja ympäristösektoreilta. Asiantuntijaryhmä voisi alustavasti sparrata

myöhemmin myös muissa liiton vihreään, puhtaaseen siirtymään liittyvissä selvitystoissa, joita käynnistyy ensi ja seuraavana vuonna sekä maakuntakaavan että Uusimaa-ohjelman täydennyskierroksiin liittyen. Asiantuntijaryhmään voidaan maakunthallituksen harkinnan mukaan nimetä myös maakuntahallituksen edustaja.

Avustus on tarkoitettu yksinomaan avustuksen hyväksymispäätöksessä yksilöityyn käyttötarkoitukseen ja hanke tulee toteuttaa avustushakemuksen mukaisesti. Ympäristöministeriö myönsi selvitykselle 70 000 euroa harkinnanvaraista valtionavustusta. Uudenmaan liiton omarahoitusosuus on 30 000 euroa. Kustannukset toteutuvat pääosin ensi vuoden aikana.

Selvitystyön etenemisestä voidaan pitää hallitukselle tilannekatsaus ensi keväänä ja lisäksi hallitukselle tuodaan tiedoksi selvityksen tulokset vuoden 2024 lopulla.

Asian tausta

Maakuntahallitus päätti kokouksessaan 28.8.2023 perustaa Vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeet Uudellamaalla -projektin. Samassa yhteydessä hallitus päätti, että tarkempi projektisuunnitelma tuodaan hallituksen käsittelyyn 18.9.2023.

Esittelijän päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää merkitä tiedoksi Vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeet Uudellamaalla -selvityksen projektisuunnitelman.

Asian käsittely:

Asiasta käydyn keskustelun aikana esittelijä teki seuraavan korjauksen selostusosan 6. kappaleen ensimmäiseen lauseeseen: *perustettaneen*-sana muutetaan muotoon *perustetaan*. Korjattu sana on merkitty pöytäkirjaan lihavoinnilla.

Esittelijä teki myös seuraavan lisäyksen pohjaesitykseen: Seuraava selostus asiasta annetaan maakuntahallitukselle tämän vuoden puolella. Muuten pohjaesitys pysyi muuttumattomana.

Päätös:

Maakuntahallitus päätti

- **merkitä tiedoksi Vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeet Uudellamaalla -selvityksen projektisuunnitelman.**
- **että seuraava selostus asiasta annetaan maakuntahallitukselle tämän vuoden puolella.**

Esittelijä:

Va. maakuntajohtaja Juha Eskelinen

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Paula Autioniemi
Asiantuntijat Ilona Mansikka, Tanja Lamminmäki, Pia Tynys

Tiivistelmä

Maakuntahallitukselle esitetään, että se päättää merkitä Vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeet Uudellamaalla -selvityksen tilannekatsauksen tiedoksi.

Selvitys toimii valmisteilla olevan Vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan taustaselvityksenä ja tuottaa tietoa myös Uusimaa-ohjelman, ilmastotiekartan sekä kuntien tarpeisiin. Selvityksen toteuttamista koskeva tarjouskilpailu toteutettiin loppusyksyllä 2023 ja maakuntajohtaja teki päätöksen hankinnasta joulukuussa 2023. Selvityksen toteuttajaksi valittiin Ramboll Finland Oy. Työ käynnistyi tammikuun alussa ja valmistuu elokuun loppuun 2024 mennessä.

Selostus

Uudenmaan liitossa valmistaudutaan toimintaympäristön muutosten takia uuden, lainvoimaista Uusimaa-kaavaa täydentävän vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavatyön aloitukseen. Uudenmaan liitto on saanut ympäristöministeriöltä hankeavustusta maakunta- ja kuntakaavoitusta palvelevan Vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeet Uudellamaalla -selvityksen laadintaan. Avustuspäätöksessä todetaan, että avustusta saa käyttää hankkeen toteuttamisesta aiheutuviin välttämättömiin kustannuksiin, kuten selvityksiin.

Selvitys toimii valmisteilla olevan vihreän siirtymän vaihemaakuntakaavan taustaselvityksenä ja tuottaa tietoa myös Uusimaa-ohjelman, ilmastotiekartan sekä kuntien tarpeisiin. Selvityksen avulla voidaan parhaalla tavalla huomioida vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeita maakuntakaavatyössä ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa sekä aluekehittämisessä, viranomaisyhteistyössä ja kiertotalouden edistämässä.

Selvityksen laadintaa koskeva tarjouskilpailu toteutettiin 10.11.-1.12.2023. Kyseessä on kansallisen kynnsarvon ylittävä hankinta ja tarjouspyyntö ilmoitettiin Hilma-palvelussa. Määräaikaan mennessä saatiin 5 tarjousta, jotka kaikki otettiin mukaan vertailuun. Vertailun arviointikriteereinä olivat työsuunnitelma (painoarvo 50 %), asiantuntijoiden osaaminen (painoarvo 30 %), sekä hinta (painoarvo 20 %). Kun tarjousten osa-alueiden pisteet laskettiin yhteen, parhaimmat pisteet sai ja kokonaistaloudellisesti edullisimmaksi arvioitiin Ramboll Finland Oy:n tarjous, joka valittiin selvityksen toteuttajaksi. Hankinnan hinta on 64 950 €. Maakuntajohtaja teki selvitystä koskevan hankintapäätöksen 15.12.2023. Työ käynnistyi suunnitellusti tammikuun alussa ja valmistuu elokuun loppuun 2024 mennessä.

Selvitys koostuu seitsemästä vaiheesta. Ensimmäinen vaihe on työn aloitus ja lähtötietojen kokoaminen. Toisen vaiheen tavoitteena on määrittellä vihreä siirtymä maakunnallisessa mittakaavassa, johon kuuluu avainhenkilöiden haastatteluja ja paikkatietoanalyysyjä. Kolmannessa vaiheessa konsultti kartoittaa vihreän siirtymän tarpeita yleisesti sekä Uudenmaan kontekstissa pitäen sisällään mm. focus-haastatteluita sekä Maptionnaire-kyselyn toteuttamisen kunnille ja alueellisille toimijoille.

Neljännessä vaiheessa konsultti toteuttaa vihreän siirtymän alue- ja toimialatarkastelun paikkatietoanalyysyjä tarkentamalla, sekä toteuttamalla

kolme seudullista sidosryhmätyöpajaa. Työpajojen tavoitteena on kartoittaa paitsi Uudenmaan kykyä tarjota alueita ja mahdollisuuksia vihreän siirtymän hankkeiden kysyntään, myös pohtia minkälaisille toiminnoille eri alueet soveltuvat ja ovatko alueet jo osoitettu maakuntakaavassa.

Viidennessä vaiheessa tunnistetaan maankäytön suunnitteluun ja muuhun maakuntatason suunnitteluun ja päätöksentekoon liittyviä hyviä käytäntöjä vihreän siirtymän näkökulmasta. Kuudennessa vaiheessa konsultti laatii suositukset Uudenmaan maakuntakaavoituksen muutostarpeista sekä tunnistaa koko suunnittelujärjestelmään liittyviä mahdollisuuksia ja tavoitteita. Tähän vaiheeseen kuuluu kesäkuussa järjestettävä iso synteesityöpaja, jossa tavoitteena on pohtia sitä, mitä tulevalta maakuntakaavalta odotetaan suhteessa vihreään siirtymään ja mikä on muiden maakunnallisten suunnittelu- ja strategiainstrumenttien rooli vihreän siirtymän edistäjänä maakunnassa. Viimeisessä vaiheen tuloksena konsultti laatii raportin ja esittelyaineistot.

Liitossa selvitystä edistää sisäinen työryhmä, jossa on edustajia sekä aluesuunnittelun että aluekehittämisen puolelta. Lisäksi kevään aikana perustetaan selvityksen sparraukseen ulkopuolinen vihreän, puhtaan siirtymän yhteistyöryhmä, jonka konseptointi on parhaillaan käynnissä. Konseptoinnissa tukena toimii Akordi Oy, jonka sparrauksesta on hyviä kokemuksia mm. Metrexin ilmastoryhmän vuorovaikutuksen konseptoinnissa.

Tavoitteena on muun muassa yhteisen oppimisen ja tietopohjan tarjoaminen liittyen vihreän siirtymän potentiaaleihin Uudellamaalla; vihreään siirtymään liittyvien intressien ja näkökulmien yhteensovittaminen ja ristiriitojen ennakointi sekä verkottuminen seudullista yhteistyötä vaativissa hankkeissa. Yhteistyöryhmän konseptointi- ja nimeämisprosessi on tarkoitus saada valmisteltua siten, että ryhmä ehtii kokoontua selvitystyön tiimoilta 1-2 kertaa. Yhteistyöryhmän sparrausta voidaan tämän jälkeen jatkossa hyödyntää myös muissa liiton vihreään, puhtaaseen siirtymään liittyvissä selvitys- ja suunnittelutöissä aluesuunnitteluun ja aluekehittämiseen liittyen.

Vihreän siirtymän maankäyttötarpeilla ja toimenpidesuunnitelmissa on suora kytkentä Uudenmaan alueen kaikkiin ilmastotoimiin. Selvityksen ja konsulttityön tulee tukea liiton strategisen kärjen hiilineutraalius 2030 toteuttamista siten, että liiton rooli kuntien ja muiden tahojen tietotarpeiden, -kanavien ja -materiaalien kokoajana ja ylläpitäjänä selkeytyy ja vahvistuu (vihreän siirtymän tiekartat, toimenpideohjelmat ja niiden toteutus, systeemisen muutoksen menetelmät, hyvät käytännöt jne.). Tämä roolin vahvistaminen sisältää myös EU-tason hyödyntämisen ja vaikuttamisen.

Asian tausta

Maakuntahallitus päätti kokouksessaan 28.8.2023 perustaa Vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeet Uudellamaalla -projektin ja päätti kokouksessaan 18.9.2023 merkitä tiedoksi Vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeet Uudellamaalla – selvityksen projektisuunnitelman.

Esittelijän päätösesitys:

Maakuntahallitus päättää

- merkitä tiedoksi Vihreän siirtymän hankkeiden maankäyttötarpeet - selvityksen tilannekatsauksen.
- todeta, että selvityksen ja konsulttityön tulee tukea liiton strategisen kärjen hiilineutraalius 2030 toteuttamista siten, että liiton rooli kuntien ja

muiden tahojen tietotarpeiden, -kanavien ja -materiaalien kokoajana ja ylläpitäjänä selkeytyy ja vahvistuu

Päätös:

Maakuntahallitus päätti esityksen mukaan.

Esittelijä:

maakuntajohtaja Tuija Telén

Lisätiedot:

Vastuujohtaja Paula Autioniemi
Asiantuntijat Tanja Lamminmäki, Ilona Mansikka ja Pia Tynys